

բիւ հրօյն

Ծիւ e-Ծիւնրիմ

Եոնգար րրսմոմ Տինարին ոյելվեհ
< Ըոնորի (տեհտա) մոմ >

írta: Baksai Károly (_Neo)

neo@tolkien.hu

Köszönet Ninniachnak és Lamoraknak felbecsülhetetlen segítségükért!

1.03 verzió

2004.03.07.

A fájl tökéletes megjelenítéséhez a Tengwar Parmaite font telepítése szükséges!

A Tengwarról általánosságban

Minden élők közül az Eldák írtak először. Az első írást Rúmil találta fel, Valinori időszámítás szerint 1179-ben. Ezt a *Sarati*-nak (az írásjegyek neve *sarat* volt) nevezett írásmódot vette alapul Fëanor a Tengwar (betűk) kidolgozásakor (1250 Va). Mivel a Noldák a nyelv tekintetében rendkívül kényesek és igényesek voltak, az írott szövegnek pontosan kellett illeszkednie a kiejtéshez és egyértelműnek kellett lennie. Fëanor tengwái teljes mértékben megfelelték ezen elvárásoknak, az íráskép hűen követte az akkori Quenya fonetikáját (ez nyilván a nyelv fejlődésével kopott valamelyest), szép volt és könnyen tanulható, épp logikus felépítése miatt. Fëanor a tengwákat négy *témába* (oszlopba) és hat *tyellbe* (fokozat) sorolta az egyes hangzók képzése szerint. Ezeken kívül 13 kiegészítő tengwát is alkotott, amelyek nem sorolhatók be a *témákba*. Az Tengwar írás elsődlegesen a valódi mássalhangzókat jelöli úgy, hogy a lehető legkevesebb jel használatával tudja visszaadni a beszélt nyelv hangzását. A magánhangzókat a tengwák fölé írt módosító jelekkel, *tehtákkal* jelölték.

A Sindarin nyelvű Tengwar

Mikor Fëanor kidolgozta a tengwar írást, az volt a célja, hogy egy fonetikailag teljesen megalapozott és minden nyelvre alkalmazható írásrendszert hozzon létre. Ez sikerült is neki, olyannyira, hogy mikor a Noldák Beleriandba értek, az ottani Sindák gyorsan magukévá tették a fëanori írást és használni kezdték. Mivel a két nép által használt nyelvek hangzói nem feleltek meg teljes egészében, nyilván módosításokat kellett eszközölni az eredeti helyesírási szabályokon. Ráadásul, hogy ne legyen olyan könnyű dolgunk, a Sindarin nyelvet két különböző módon is írták. Az első, gondorinak is nevezett mód közelebb áll a Quenya írásmódhoz; tehtákat használ a magánhangzók jelölésére, s a mássalhangzók tekintetében sincs számottevő különbség. A másik, ún. belerandi mód lényegesen több elemben tér el a “klasszikustól”: a magánhangzókat külön tengwák jelölik, ráadásul egyes mássalhangzókat egészen más tengwával írnak, mint a gondori módban. Ezen írásmód részletes tárgyalása nem ehelyütt történik.

Tehta mód

- Mássalhangzók

Fëanor idejében a tünde tudósok álláspontja az volt, hogy a nyelv vázát a mássalhangzók alkotják, a magánhangzók csak színesítik azt. Éppen ezért írásban a mássalhangzókat jelölték külön tengwákkal, a magánhangzók csak kiegészítő jelként voltak jelen. A Sindarin nyelvű Tengwar írásmódban a következő szabályok érvényesek a mássalhangzókra:

- Kötőjelet, aposztrófot nem jelölünk, ilyenkor az elválasztott szó egybe írandó.
- A “**ph**” mindig “f” hangot jelöl, mind kiejtésben, mind írásban, jelölése a Formen (**b**) tengwával történik.

bᑭ ephel (kerítés)

- A “v” szavak végén “f”-ként ejtendő, de ugyanúgy Ampával (**ᑭ**) írandó.

ᑭᑭᑭᑭ govad (találkozni)

ᑭᑭ cef (termőföld)

- A latin betűs szövegben megtalálható “ch” kombináció a német *Bach* szóban használatos kemény “h” hangot jelenti, amit Tengwar írásmódban Hwesta (**ᑭ**) jelez.

ᑭᑭᑭ orchal (magas, szálas)

- Kettőzött mássalhangzókat úgy jelölünk, hogy a tengwa alá egy hullámot helyezünk. Kivételt képez a dupla “s”, ilyen esetben nem Silmë (**ᑭ**), hanem Essë (**ᑭ**) tengwa használatos.

ᑭᑭᑭ gloss (hófehér)

ᑭᑭᑭ nalla (sírni)

- Ha Silmë (**ᑭ**) vagy Essë (**ᑭ**) előtt rövid magánhangzó áll, a tehtát Silmë Nuquerna (**ᑭ**) illetve Essë Nuquerna (**ᑭ**) fölé helyezzük.

ᑭᑭ bess (feleség)

- A “th” és “dh” réshangok megfelelnek az angol *thing* illetve *the* (dhe) szavakban megtalálható szó eleji hangoknak, jelölésük a Sülë (**ᑭ**) illetve az Anto (**ᑭ**) tengwákkal történik, összetett szavak esetén azonban a Tinco + Hyarmen illetve az Anto + Hyarmen kombináció használatos.

ᑭᑭᑭᑭ Mithlond (Szürkerév)

ᑭᑭᑭᑭ galadh (fa)

ᑭᑭᑭᑭ Panthael (Samu, Aragorn szerint)

- Szó elején zöngétlen “lh” “rh” hangok jelölésére az Alda (**ᑭ**), illetve Arda (**ᑭ**) tengwákat használjuk, egyébként a Lambe + Hyarmen, illetve Örë + Hyarmen kombinációt használatos.

ᑭᑭ lhing (pókháló)

ᑭᑭᑭ rhûn (kelet)

ᑭᑭᑭᑭ Perhael (Samu)

ᑭᑭᑭᑭ Edhelharn (tündekő)

- A “t”, “p”, “c”, “d”, “b”, “g”, “n” és “m” mássalhangzók előtti “n” vagy “m” jelenlétét a tengwa fölé elhelyezett vonással vagy enyhe hullámmal (mely nagyjából a spanyol *tildé*nek felel meg) jelezzük.

ᑭᑭᑭᑭ annûn (napnyugat)

ᑭᑭᑭᑭ Gondolin (rejtett város)

- Az “ng” kombináció az angol *finger* szóban megtalálható “g” hangot jelenti, írásban nazális hullámmal ellátott Ungwë (**ᑭ**) jelöli. Szó elején és végén azonban az angol *sing* szóbeli nazális “g” ejtendő, s Nwalmë (**ᑭ**) tengwával írandó.

ᑭᑭᑭ ungol (pók)

ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ Glamdring (az ellenség pörölye)

- A labializált “g” és “d” (**gw**, **dw**) hangokat az Ungwë illetve az Ando tengwák fölé helyezett “fordított hullámmal” jelöljük, a következőképpen: **ᑭᑭ** (gw), **ᑭᑭ** (dw). A tehták a hullám fölé írandók.

ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ gwachaedir (palantír, látókő)

ᑭᑭᑭᑭ rodwen (szűz)

-Külön “csemege” az “ngw” mássalhangzókombináció, mely labializált ng-ként kezelendő. Ilyenkor a nazális vonal vagy hullam fölé helyezük a labializációt jelző “fordított hullámot”, majd ha szükséges, a magánhangzót jelölő tehtát.

ᑭᑭᑭᑭ dangweth (válasz)

-Ha “r” hangot kell jelölni, két lehetőségünk is van: az Órē illetve a Rómen tengwák, azonban ezek használata közel sem véletlenszerű vagy önkényes. Rómen használatos szó elején vagy szó közben, Órē a szó végén. Kivételt képeznek az összetett szavak, melyekben a prefixum vagy a szóösszetétel első szava “r”-re végződik, itt Órē használatos, de csak a prefixum (–ar, –er, –or, –per és –thar) vagy az összetétel végén.

ᑭᑭᑭᑭ curunír (ügyes ember)

ᑭᑭᑭᑭ peredhil (féltünde)

- Magánhangzók

Ebben az írásmódban a magánhangzókat a tengwák fölé írt tehtákkal jelöljük, oly módon, hogy a magánhangzót az őt követő mássalhangzó fölé írjuk. Ha a leírni kívánt szóban a magánhangzót nem követi mássalhangzó, vagy külön áll, egy rövid szárra helyezük. Kivételt képeznek a hosszú magánhangzók, ezeket minden esetben hosszú szár fölé ültetjük.

- A Sindarin nyelvben öt magánhangzót különböztetünk meg: “a”, “e”, “i”, “o”, “u” és ezek hosszú változatai, valamint az “y”, melyet a magyar “ü” hanghoz hasonlóan ejtünk.

ᑭᑭ - ram (fal)

ᑭᑭᑭᑭ - neder (kilenc)

ᑭᑭᑭᑭ - mithril (valóezüst)

ᑭᑭ - ost (város)

ᑭᑭᑭᑭ - gurth (halál)

ᑭᑭᑭᑭ - emyn (hegyek)

ᑭᑭᑭᑭ - tād (kettő)

ᑭᑭ - él (csillag)

ᑭᑭ - sí (itt)

ᑭᑭᑭᑭ - thôn (fenyő)

ᑭᑭᑭᑭ - dūn (nyugat)

ᑭᑭᑭᑭ - lŷg (kígyó)

- Ezeken kívül előfordulnak olyan magánhangzókombinációk, ún. diftongusok, melyek kiejtésben egy szótagként kezelendők, s írásban is külön jelet kaptak, oly módon, hogy az első magánhangzót tehtával jelöljük, míg a másodikat tengwával. A Sindarin nyelv diftongusai a következők: “ae” (ᑭᑭ), “oe” (ᑭᑭ), “ai” (ᑭᑭ), “ei” (ᑭᑭ), “ui” (ᑭᑭ), “au” (ᑭᑭ) (szó végén -aw).

ᑭᑭᑭᑭ - maeg (éles)

ᑭᑭᑭᑭ - moe (puha)

ᑭᑭᑭᑭ - edrain (határ)

ᑭᑭᑭᑭ - leithian (megszabadítás)

ᑭᑭᑭᑭ - muin (kedves)

ᑭᑭᑭᑭ - draug (farkas)

-A szó eleji, magánhangzó előtt álló “i” hangot “j”-nek ejtjük és Yantával írjuk.

ᑭᑭᑭᑭ - iarwain (legöregebb)

Tengwar

Tyell	<i>I - Tincotéma</i>		<i>II - Parmatéma</i>		<i>III - Calmatéma</i>		<i>IV - Quessetéma</i>	
1	1 - Tinco		2 - Parma		3 - Calma		4 - Quessë	
	ᑭ	t	ᑭ	p	ᑭ	-	ᑭ	c/k
2	5 - Ando		6 - Umbar		7 - Anga		8 - Ungwë	
	ᑭ	d	ᑭ	b	ᑭ	-	ᑭ	g
3	9 - Sülë		10 - Formen		11 - Aha		12 - Hwesta	
	ᑭ	th	ᑭ	f(ph)	ᑭ	-	ᑭ	ch
4	13 - Anto		14 - Ampa		15 - Anca		16 - Unquë	
	ᑭ	dh	ᑭ	v(-f)	ᑭ	-	ᑭ	-
5	17 - Númen		18 - Malta		19 - Noldo		20 - Nwalmë	
	ᑭ	n	ᑭ	m	ᑭ	-	ᑭ	-ng
6	21 - Órë		22 - Vala		23 - Anna		24 - Wilya (levegó)	
	ᑭ	-r	ᑭ	w	ᑭ	-i	ᑭ	-
	25 - Rómen		26 - Arda		27 - Lambe		28 - Alda	
	ᑭ	r	ᑭ	rh	ᑭ	l	ᑭ	lh
	29 - Silme		30 - Silme nuquerna		31 - Esse		32 - Esse nuquerna	
	ᑭ	s	ᑭ	s	ᑭ	ss	ᑭ	ss
	33 - Hyarmen		34 - Hwesta sindarinwa		35 - Yanta		36 - Úre	
	ᑭ	h	ᑭ		ᑭ	-e	ᑭ	-u
	Halla		Rövid támasz		Hosszú támasz			
	ᑭ	-	ᑭ		ᑭ			

ᑭᑭᑭᑭᑭ					
a / á	e / é	i / í	o / ó	u / ú	(y) ü / ú
ᑭ ᑭ	ᑭ ᑭ	ᑭ ᑭ	ᑭ ᑭ	ᑭ ᑭ	ᑭ ᑭ
ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ

ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ					
ae	oe	ai	ei	ui	au(-aw)
ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ	ᑭ

ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ			
ᑭ	? kérdőjel	ᑭᑭᑭ	• pont
ᑭ	, vessző	ᑭ	ᑭᑭᑭ kettőspont
ᑭ	! felkiáltójel	ᑭᑭ	( ) zárójel